

KRÓN KELEMEN:

Erdőgazdaságunk szerepe az ország nyárfaellátásában

Felhasználhatóság szempontjából a nyár az a fa, amely az utolsó évtizedekben tett fontos szerepre szert. A nem is olyan régen még gyenge kalóriaértéket szolgáltató tűzifa az iparban sokoldalúan hasznosítható nyersanyaggá vált. Ezen túlmenően alacsony vágásfordulója, jó növedéke alkalmassá teszi, hogy a fában szegény ország aránylag rövid időszak alatt megjavítsa faellátottságát. Így történt ez pl. Olaszországban; de hazánkban is a nyárfélék azok, amelyeknek tenyésztésével aránylag rövid idő (két-három évtized) alatt nép-gazdaságunk faellátottságát javítani tudjuk, jelentősen csökkenthetjük a faimportot.

Erdőgazdaságunk területéből mintegy 21 000 ha a Duna árterében vagy ármentesített területén fekszik. Ez a terület kiválóan alkalmas a nyár-tenyésztésre. E terület 40%-át jelenleg is nyárfélék foglalják el. Ha ehhez még hozzávesszük a fűz által elfoglalt területet, a fent kimutatott 21 000 ha területnek felét a gyorsannövő, lágy fafajok foglalják el, s ezek kitűnő iparifakihozatalukkal nép-gazdaságunkban jelentős szerepet töltenek be. Az erdőgazdaság nemesnyárállománya — az erdön kívüli fásításokat nem véve számításba — területileg a többi erdőgazdaság nemesnyárállományainak 21%-át, a fehérsnyárállományok pedig 26%-át teszik ki. Az országos nyár-iparifa termelésben ez a részese-dés a területi aránynál is magasabb. Ebből látható, hogy ez az erdőgazdaság a nyár termelésében országosan döntő szerepet játszik.

A nyárfának ipari célra való sokoldalú felhasználhatósága igen jó iparifa kihozatalt tesz lehetővé. A nemesnyár iparifa kihozatala a véghasználati termelésekben 87%, gyéritésben 70%, a fehérsnyár iparifa kihozatala véghasználatban 82%, gyéritésben 66%. Ez a magas hányad megközelíti a fenyőfélék iparifa kihozatalát. Az erdőgazdaság iparifa termelése az országoshoz viszonyítva a következőképpen alakult az elmúlt években:

Nemesnyár rönk	1959.	1960.	1961.
Valamennyi erdőgazdaság	25 360	26 940	21 710
ebből erdőgazdaságunk termelése	10 380	11 570	9 530
	40%	43%	43%
Hazainyár rönk			
Valamennyi erdőgazdaság termelése		40 190	40 930
ebből erdőgazdaságunk termelése		19 260	21 990
		43%	53%

Ha a minőségi kihozatalt nézzük, ami a felhasználhatóságot befolyásolja, nemes nyárrönk három évi átlagban a lemezipari rönk 40%, fűrészrönk I. o. 12%, II. o. 26% és III. o. 22%. Nemesnyár esetében a 40%-os lemezipari rönkkihozatal nem magas. Azonban tekintetbe kell venni, hogy a most véghasználati termelésre kerülő nemesnyárasok, valamint a fűrészrönköt adó gyéritek sűrű hálózatban voltak telepítve, a régi elvek szerint gyériteve, az ágnyesés ismeretlen volt. Ezért nem is érnek el 40 éves vágásfordulóban olyan méretet és ág-tiszta törzset, hogy a közeljövőben a lemezipari rönkkihozatalt erősen növelni lehetne. Ez csak 1—2 évtized múlva várható, amikor az új nevelési módszer szerint kezelt állományok kerülnek kitermelésre.

Hazai nyárrönk esetében a lemezipari rönkkihozatal 2%, a fűrészrönk I. o. 3%, II. o. 27%, III. o. 68%. Itt a 68% III. o. rönk kihozatal oka nem a törzs alakjában keresendő — mert a fehérynnyárasok szép hengeres, eléggé ág-tiszta törzset fejlesztenek — hanem a mézgatartalom az, ami lerontja a minőséget. A fehérynnyár mind mézgas, ez faji tulajdonság. A mézgatartalom a gesztben van. Téli termelés után, frissen a mézgakicsapódás nem észlelhető, de kisebb meleg hatására a бүtүн különböző mértékben jelentkezik. Nem minden egyed egyformán mézgas. A gyakorlat azt mutatja, hogy a szárazabb talajokon nőtt fehérynnyárasok mézgasabbak. Minél nagyobb a mézgatartalom, annál inkább jelentkezik az évgyűrűk mentén a repedések (kártyásodás), ami a rönk felhasználhatóságát csökkenti. Ezért ajánlatos volna a fehérynnyárrönköt is úgy kezelni, mint a бүkkrönköt: a kitermelés után egy-két hónapon belül feldolgozni, hogy a minőségi romlás minél kisebb legyen.

Az erdőgazdaság kitermelt nyárrönkjé 60%-ban a lemezgyártó üzemeknek (Furlem, Szegedi Falemez), 20—25%-a a gyufaiparnak és 20%-a a ládagyárasoknak kerül leszállításra. Az export-gyufa gyártása szempontjából különösen fontos a gyufagyárnak történő szállítás. Az erdőgazdaság évek óta képes volt az export-gyufa gyártáshoz szükséges nemesnyárrönköt biztosítani, ez a folyó évben is 4500 m³-t tesz ki, ezzel a gyár az exportlehetőségeket jól ki tudja használni. A szegedi üzem erdőgazdaságunktól évente 10—12 000 m³ nyárrönköt csökken, a nagyuszály szállítás lerövidül 10—15 km-es kisuszály szállításra, s kap, vagyis az általa feldolgozott nyárrönk zömét tőlünk szállítja. Ha ezt a mennyiséget vizen szállítanánk, csak Budapesten keresztül, vasúti átrakással juthatna el a feldolgozó üzemhez. Az erdőgazdaság ezért kis hajóival átrakó állomásunkra szállítja, s innen közvetlen vasúton 90—100 km szállítási távolsággal jut el a feldolgozó üzemhez. Így a vasúti szállítási távolság is a felére ez népgazdasági szempontból jelentős fuvarmegtakarítást jelent.

A lemezgyárasok a nyárrönkből főleg бүtorlapot (panel) készítenek. A gyengébb minőségű nyárrönköt 24 × 24 mm. lécecskékre vágják fel, a lécecskéket ragasztják. Az így összeragasztott lécecské 3,2 mm vastag, hámozott takarót kapnak. Takarónak nemesnyárat, jobb minőségű fehérynnyárat, fűzt, esetleg okumét használnak fel. Gyártják még a hámozott belsőjű бүtorlapot, erre a gyengébb minőségű nyárrönk is megfelel. Átlagos kihozataluk 47—50%, ami azt jelenti, hogy 1 m³ бүtorlap gyártáshoz 2 m³ nyárrönk szükséges. Készítenek még nyárrönkből enyvezett lemezt is.

Felhasználhatóság tekintetében a fűz a nyárrönk egy elbírálás alá kerül. A fűzrönköt — a ládagyárasok kivételével — az üzemek a nyárrönkhöz hasonlóan tudják felhasználni. Ez évente 5—5,5 ezer m³-t tesz ki.

A ládagyárasok a nyárat nagyobb tömegben 1960. évben kezdték ládagyárasításra használni. Ebben az évben a ládagyárasok részére 1000 m² II—III. o. vékony nemesnyár rönköt és 6700 m³ fehérynnyár rönköt szállítunk. Ez ugyanannyi m³

fenyő gömbfa megtakarítását jelenti, ami nagyrészen import anyag, s így devizamegtakarítás is. Ládagyártásra rönkön kívül termelünk évente cca 1000 m³ ládagömbfát. Ez 1 m hosszú, 14—15 cm vastag fehérynár mūdorong.

A rönk után a nyár-iparifának a cellulózgyártásban van legnagyobb jelentősége. Ennek alapanyaga a papírfa. A papírfatermelés az alábbiak szerint alakul:

	1959	1960	1961
Valamennyi erdőgazdaság	29 790	47 490	70 560
ebből erdőgazdaságunk termelése	8 750	24 090	28 800
	29 ⁰ / ₀	50 ⁰ / ₀	41 ⁰ / ₀

Cellulózgyártásra Európában leginkább fenyőt használnak, s csak 8⁰/₀-a az összes mennyiségnek lombosfa. Egyedül Olaszország használ fel cca 60⁰/₀-ban nyárat (valószínűleg nemesnyárat) a cellulózgyártáshoz. (*Madas A. Az Erdő* 1960. 3. számban megjelent cikke alapján). Ez azt jelenti, hogy eddig a cellulózgyártásban csak kis mértékben alkalmazták a nyárat a fenyőhöz vegyítve, mint olcsóbb nyersanyagot. A hazai papírgyárak is fenyőfeldolgozásra épültek. A Csepeli Papírgyár kalciumbiszulfidos eljárással dolgozik. Amíg csak kisebb mennyiségben kaptak nyárpapírfát, csak a fenyőt keverték vele. Ez évből, amikor már majdnem annyi a nem-fenyőpapírfa, mint a fenyő, rátért a nyár papírfa külön feldolgozására az úgynevezett „nagyhozamú cellulóz” gyártásra, ami jobb kihozatalt biztosít, s egy tő cellulóz előállításához 4,7—4,8 normál ürméter papírfa elégséges (*Népszabadság* 1961. IV. 9.-i közleménye). Ugyanakkor hazai cellulózgyáraink a fűzet papírfának nem fogadják el. Közlésük szerint a fűz papírfának csak az új, szulfátos eljárású cellulózgyárak megépítésekor lesz alkalmas. A mostani gyártási technológiájuk szerint állítólag nem használhatják. Ezzel szemben a külföldi tapasztalatok azt mutatják, hogy faköszőrület-gyártáshoz, sőt szulfitos eljárással is nehézség nélkül fel lehet használni a fűzet. Az erdőgazdaság már 3 éve exportál fehérynárat, fűzpapírfát, osztrák, nyugatnémet cellulózgyáraknak. A kivitt mennyiség 1960-ban 4300 m³. 1961-ben 3600 m³. Ennek 40—50⁰/₀-a fűz. A fűz ellen a nyugati üzemek nem emelnek kifogást, úgy látszik szulfátos eljárással dolgoznak, vagy pedig belekeverik a fenyőbe, s ez nem rontja a cellulóz minőségét. A lényeg a fenyőhöz viszonyított alacsony ár. Ez az export évente 30—50 ezer dollárt jelent. Viszont, ha a fűzet saját gyáraink is képesek lesznek feldolgozni, akkor a jövőben exportra nem kerül sor.

A lágyfának ipari célokra való új felhasználási területe a Mohácsi Farostlemezgyár megépítése óta a farostlemez. A farostfával szemben a követelmény az egészséges tűzifa minősége; a vastagság, görbülettel együtt, 25 cm-nél nagyobb ne legyen. Ez utóbbit az aprító berendezés etetőjének nyílása köti meg. A szállítmány 10⁰/₀-ban lehet 3—5 cm vastag botfa. A botfa mennyiségének az szab határt, hogy a vékony anyag növekedésével nő a kérekszázalék, ez viszont a rostlemez minőségét rontja. A farostlemezgyár megköveteli, hogy a mennyiség 50⁰/₀-a fűz legyen.

A rostfatermelés megoszlása:

	1959	1960	1961
Valamennyi erdőgazdaság	13 700	27 480	30 000
ebből erdőgazdaságunk termelése	10 170	14 500	20 600
	75 ⁰ / ₀	54 ⁰ / ₀	66 ⁰ / ₀

A farostlemezgyártás a gyár bővülésével csak növekedni fog és ennek nyersanyagellátásában erdőgazdaságunk szerepe csak fokozódik. A farostfa

A panduri 119/e erdőrézlet mélyebb fekvésében az egyebütt jó növekedésű korainyár már telepítés-korban kipusztult

terjedelménél fogva elég sok szállítóeszközt köt le, tehát önköltség szempontjából nem közömbös, hogy a gyár milyen távolságról kapja az anyagot. Országos szinten legolcsóbban víziúton erdőgazdaságunk tud szállítani. Célszerű volna, ha minél több anyagot innen kapna, mert ezzel a vasútak szállítását tehermentesíteni lehetne, és nem mindegy az önköltség szempontjából, hogy az erdőgazdaságtól nagyszámban szállítják-e az anyagot, vagy a Nyírségből vasúton. Ennek azonban akadálya a jelenleg érvényben levő hazai szabvány. Csak 1 m hosszban szállítható a farostfa. Ha 50—60 cm-es darabokat is lehetne szállítani — mert aprítani ezt is lehet — a farostfa mennyiségét növelni tudnánk. Célszerű lenne a Mohácsi Farostlemezgyárnak egy hasító baltát is beállítani, így az egészséges böhöncök a telepen felhasítást nyerve farostfának alkalmasak lennének. Ezt az erdőgazdaság nem képes végrehajtani, mert sok rakodóról tör-

ténik a szállítás (kb. 40—50 rakodó). Ez a többletköltség a fuvarmegtakarítással meg is térülne.

Ezenfelül évente párszáz m³ szerhasábot, szerdorongot értékesít az erdőgazdaság fagyapotfának. A fagyapotot a kereskedelem használja fel a csomagolásra. De ennél sokkal nagyobb az a mennyiség, amit a tűzifát felvevő szektorok (TÜKER) a tűzifából kiválogatnak.

Ilyen iparifakihozatal mellett a még megmaradó tűzifa rossz minőségű. Sok a korhadt belü böhönc, egy méternél rövidebb kiejtés, a tüzelőszer kereskedelem nem szívesen fogadja. Évente folyik a huza-vona; tároló területeik zsúfoltságára hivatkozva késleltetik a fogadást. Ez országosan megoldandó kérdés, mert amikor több tízezer vagon tűzifát importál az ország, pár száz vagon gyenge minőségű tűzifát is el lehetne helyezni.

A második 5 éves terv időszaka alatt erdőgazdaságunk az alanti mennyiségű iparifát termeli ki lágy fákból:

nemesnyárrönk	50 000 m ³
hazainyárrönk	63 000 m ³
fűzrönk	26 000 m ³
papírfá	80 000 m ³
ebből nemesnyár	34 000 m ³
farostfa	136 000 m ³

A termelés lényegesen nem emelkedik. Ez érthető is, mert a termelés alá kerülő véghasználatok és nagyobb iparifát adó gyéritések állományai még a kapitalista rendszerben keletkeztek, amikor egészen más volt a szemlélet. Ellenben a termőhelyi adottságokat kihasználva ki lehet számítani, hogy nagyobb távlatok figyelembevételével mit tud az erdőterület gyorsan növvő nyarak esetén produkálni.

Az OEF rendelkezése szerint 1961. őszétől nemesnyár csak bekerített, felszántott területbe ültethető. Az erre alkalmas terület *Tóth Imre* tipológiai felvételei alapján az ártéri erdőknek mintegy 30—40%-át teszi ki. Ez a terület kiválóan alkalmas nemesnyár tenyésztésre, megfelel a dr. Magyar János-féle fatermési táblák III., IV. és V. th osztályának. Teljes talajműveléssel, kerítés mögött, a vadkárosítás kizárásával az erdőítés biztosított. Ezenfelül azok a fehérsnyáras és magasabb fekvésű fűzterületek, amelyek még nemesnyár-termelésre alkalmasak, megmaradnak sarjerdőknek, de a sarjak közé 8×8-as hálózatban 3,5 m magas nemesnyár sorfát ültetünk és az így ültetett nemesnyárat a vad ellen megvédjük. Ez a hálózat a véghasználati „V” fa mennyiségnek felel meg, a gyéritések során a sarjak kitermelésre kerülnek, s a véghasználat idejére tiszta nemesnyárasok lesznek. Az ilyen területek az ártér 20%-át teszik ki. Így tehát az erdőterület 50%-a nemesnyáras lesz.

Ha ezt a távlati tervet erdőgazdaságunk végrehajtja, évenként 25—30 000 m³ nemesnyárrönköt és 95—100 000 m³ nemes papírfát adhat a népgazdaságnak. Ez azt jelenti, hogy a jelenlegi nyárrönk- és papírfatermelésnél 10—20%-al több rönköt és papírfát termelnénk tisztán nemesnyárban. Így a bizonytalan felhasználású hazai nyárrönköt és papírfát ki lehetne küszöbölni. A fehérsnyárat ebben az esetben csak farostfának lehetne felhasználni. Ez annál is indokoltabb, mert a fehérsnyár-sarj a gyéritésekkel kerül kitermelésre, az egész gyenge területeken megmaradó sarjállományok pedig silány növekedésük következtében nem adnak majd méretes anyagot, a rönkvastagsági méret erősen csökkenne.

Ilyen távlati terv elkészítésekor fel kell mérni az ország távlati szükségletét is. Madas András említett cikke szerint a papírfá az, amiben a kereslet 15

év alatt 2—2,5-szeresre emelkedik. Ezt a felfutást az európai fenyőerdők nem nagyon bírják el. A papírfa felhasználásban a nyárok Európaszerte előtérbe kerülnek. Franciaországban és Angliában egyre fokozódó mértékben a kemény lombos fafajok cellulózipari feldolgozására is rátérnek a rohamosan növekvő cellulózsükséglet biztosítása érdekében. Jó lenne, ha a papíripari kutatás és az ipar fejlesztése nálunk is mutatna ez irányban némi előrehaladást.

TÓTH I. IMRE:

A nyárművelés helyzete az Alsó-Dunaártéren

Vancsura István tanulmányából látható, hogy a jelenlegi nemesnyárállományok miként keletkeztek és azokat hogyan kezelték. Szinte az összes vizes és nedves rétet betelepítették mélyen földbe szúrt botdugványokkal. Kétszeri kaszálással végezték az ápolást s így is jó eredményeket értek el a korainyár telepítésekben. Ezeknek a nyárasoknak kipusztult szegélye ma kirajzolja azt a határt, melynél alacsonyabb területen a nyár nem él meg. A később megindult nemesnyár felújítások többségéhez tisztán a mezőgazdasági köztestermelés lehetőségét használták ki. Itt legnagyobb részben rövid simadugványt alkalmaztak. Ezeknek a fiatalosoknak később rontott erdővé vált foltjai kirajzolják a nemesnyárnak túl száraz területeket, ahol a nemesnyár már nem növekszik megfelelően.

A mai erdőművelés a tapasztalatokat felhasználva *termőhelytípusok kidolgozásával a termőhelymegválasztást biztosabb alapokra helyezte*. Ezzel a nyár termőhelykutatás természetesen még nem teljesen befejezett. A termőhely és az erdőtípusok kapcsolatát a túlóldali *táblázat* tartalmazza.

A táblázattal kapcsolatban megjegyzem, hogy a természetes nyárok között vannak olyan egyedek is, amelyek a termőhellyel szemben igényesebbek, mint egyes nemesnyárok. Az őshonos nyárfajok tehát csak akkor állják meg a helyüket a nekik szánt kedvezőtlenebb termőhelyeken, ha ezeket a szelekcióra bőséges módot adó csemeteszámmal ültetik. Ennél még jobb módszer, ha már azon a termőhelyen élet- és termelőképességét bebizonyított, kiválasztott egyedek vagy sarjcsoportok anyagát szaporítjuk el, szelektált, kultivált változatot alkalmazunk. A bevezetőben említett nemesnyár telepítések és felújítások *nemesnyár kultúrerdők*. A fiatalossá váláskor is szálerdő jellegű nemesnyárasokat ma